

Tukea ammatin valintaan, opintoihin ja työelämään

Kelan ammatillinen kuntoutus
työikäisille (mielenterveyshäiriötä sairastaville)

Vastaava asiantuntijalääkäri
Jan Löfstedt

Kela|Fpa[®]

Kelan kuntoutustoiminnan perusta ja tavoite

Kelan kuntoutus- ja kuntoutusrahalaki KKRL 566/2005

Kuntoutus

Työ-, opiskelu- ja toimintakyvyn
parantaminen,
ylläpitäminen,
palauttaminen

Kuntoutusraha

Toimeentuloturva
kuntoutuksen aikana

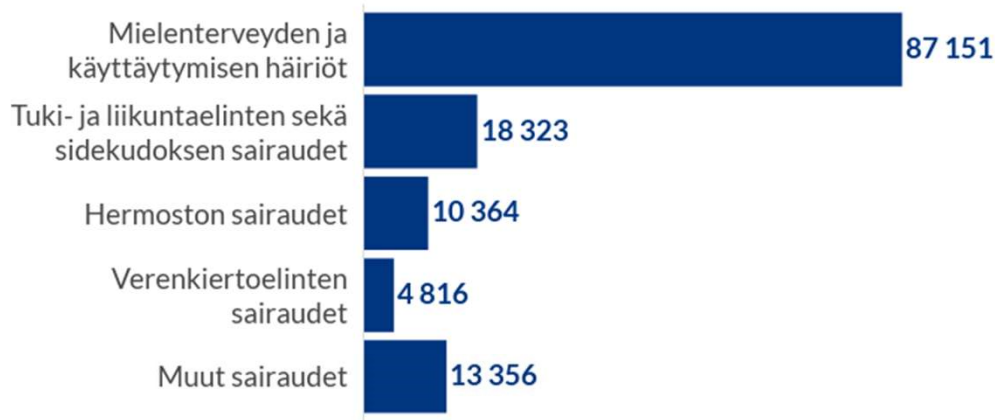
Kela järjestää (Kuntoutuslaki, KKRL 566/2005)

- [Ammatillinen kuntoutus](#)
 - Tukea **työllistymiseen**, opiskeluihin ja **työssä** pysymiseen ja sinne palaamiseen
 - Alle 30 -vuotiaat nuoret myös ilman lääkärinlausuntoa osaan ammatillisen kuntoutuksen palveluista.
- [Vaativa lääkinnällinen kuntoutus](#)
 - Tavoitteena on, että sairaudesta tai vammasta huolimatta pystyy **työskentelemään** tai selviytymään arkielämän toiminnoista paremmin.
- [Kuntoutuspsykoterapia](#)
 - Tavoitteena on edistää kuntoutujan **työ-** ja opiskelukykyä sekä tukea opintojen edistymistä, **työelämässä** pysymistä ja työelämään siirtymistä tai sinne palaamista.
- [Harkinnanvarainen kuntoutus](#)
 - Tavoitteena tukea arjen ja **työn** toiminnoissa sekä kuormittavissa tilanteissa sairauden kohdattua.

Kuntoutuksen saajat vuonna 2019

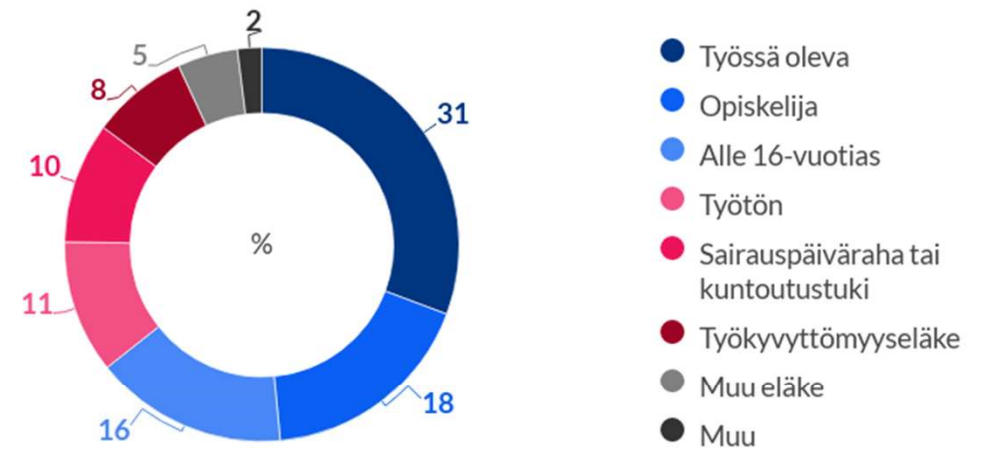
Kuntoutus kohdistuu sairausryhmiin, joissa riski työkyvyttömyyteen on suurin

Kuntoutuspalvelujen saajat sairauspääryhmän mukaan

Lähes puolet kuntoutujista on työssä olevia tai opiskelijoita

Kuntoutuksen saajien tilanne ennen kuntoutuksen alkua

Terveydenhuollon vastuu kuntoutuksessa

- Terveydenhuoltolain (1326/2010) mukainen vastuu lääkinnällisestä kuntoutuksesta on terveydenhuollolla.
- Sairauden tai vamman tutkimus, hoito ja siihen liittyvä kuntoutus sekä leikkaus- tai muiden toimenpiteiden jälkeinen kuntoutus kuuluu terveydenhuollolle, kunnes tilanne on vakiintunut siten, että kuntoutustarvetta voi arvioida vähintään vuoden ajalle.
- Seurantavastuu säilyy terveydenhuollolla myös Kelan järjestämän kuntoutuksen ajan.

Työikäisten ammatillisesta kuntoutuksesta vastaavat pääsääntöisesti Kela ja työeläkelaitokset

Kela vastaa erityisesti

- nuorten ja työelämään vakiintumattomien työikäisten ammatillisesta ja ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta.

Työeläkelaitos vastaa erityisesti

- työelämässä olevien ja olleiden ammatillisesta kuntoutuksesta
- yhteys työelämään ei ole lopullisesti katkennut.

Kela voi järjestää työeläkelaitoksen asiakkaille ammatillisena kuntoutuksena:

- Taito –kurssi
- Opiskelun ja työn apuväline, apuvälinekartoitus
- Ammatillinen kuntoutus selvitys näkövammaiselle
- Ammatillisen kuntoutus selvityksen alkuvaihe
- Työkokeilun ja työhönvalmennuksen -palvelulinja (TEAK)
- KIILA-kuntoutus

Kelan ammatillinen kuntoutus KKRL 6§

Kela järjestää työ- ja ansiokyvyn tukemiseksi tai parantamiseksi taikka työkyvyttömyyden estämiseksi

- 1) tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta,
- 2) jos asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma
- 3) on aiheuttanut tai sen arvioidaan aiheuttavan lähivuosina työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaisen heikentymisen
 - olennaista heikentymistä arvioitaessa otetaan huomioon vakuutetun kokonaistilanne:
 - fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky, elämäntilanne, taloudelliset ja sosiaaliset seikat, asumisolosuhteet, koulutus, ammatti, aikaisempi toiminta ja ikä sekä muut vastaavat tekijät.

Ammatillisen kuntoutuksen myöntöedellytykset – mitä asiakkaan kohdalla lisäksi arvioidaan?

Kuntoutuksen tarkoituksenmukaisuus

- suhteessa kokonaistilanteen tekijöihin huomioiden esimerkiksi
 - kuntoutuksen oikea-aikaisuus
 - onko haettu kuntoutus sellainen, joka johtaa todennäköisesti hakijan terveydentilaan sopivassa työssä jatkamiseen, työhön palaamiseen tai työelämään siirtymiseen
 - kuntoutuksen avulla pyritään säilyttämään tai saamaan sellainen ammatti tai työ, joka turvaa kuntoutujan toimeentulon tai josta hän saa toimeentulonsa kannalta olennaisia lisäansioita esimerkiksi eläkkeen lisäksi

Kansaneläkelaitoksella ei ole velvollisuutta järjestää ammatillista kuntoutusta, jos ammatillinen kuntoutus on järjestetty työeläkelakien tai erityisopetusta koskevien säännösten perusteella.

Ammatillisen kuntoutuksen tarvetta arvioidessa

Kela vs TEL

- Onko työ- ja opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaista heikentymistä? **Kelan ammatillinen kuntoutus**
 - Johtaako ammatillinen kuntoutus todennäköisesti hakijan terveydentilaan sopivassa työssä jatkamiseen taikka hänen terveydentilaansa sopivaan työhön palaamiseen tai työelämään siirtymiseen?
- Aiheuttaako sairaus lähivuosina todennäköisesti objektiivisesti todettavan uhan joutua työkyvyttömyyseläkkeelle? **Työeläkekuntoutus**
 - Voidaanko ammatillisella kuntoutuksella todennäköisesti siirtää tai estää tätä uhkaa?

Kelan ammatillisen kuntoutuksen palvelut

Kela järjestää ja korvaa

- ammatillisia kuntoutus selvityksiä ammatillisen kuntoutussuunnitelman rakentamiseksi
- koulutuskokeiluja soveltuvan ammatti- ja koulutusalan varmistamiseksi
- työkokeiluja, työhönvalmennusta = TEAK *työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus* työelämään siirtymiseksi
- koulutusta esim. perus-, jatko- ja uudelleen koulutusta sekä tällaisen koulutuksen suorittamiseksi välttämätöntä yleissivistävää koulutusta ja valmennusta
- ammatillisia (Taito-)kuntoutuskursseja työelämään pääsemiseksi
- KIILA-kuntoutusta työelämässä oleville
- NUOTTI-valmennusta 16-29v (Nuoren ammatillinen kuntoutus KKRL 7a§)

Kelan ammatillisen kuntoutuksen palvelut

Lisäksi Kela

- järjestää ja korvaa apuvälineistä tarpeelliset kalliit ja vaativat opiskelun tai työn apuvälineet
- myöntää elinkeinotukea työvälineiden ja koneiden hankkimista sekä oman yrityksen perustamista ja muuttamista varten

Vinkki! Muista TE-hallinnon Työolosuhteiden järjestelytuki !

Ammatillisen kuntoutuksen tarpeen tunnistaminen - työtön, opiskelija

- Asiakkaalla on sairauden lisäksi tai sen seurauksena
 - vaikeuksia työllistyä (työtön)
 - vaikeuksia löytää tilanteeseensa soveltuvaa koulutusala (työtön, opiskelija)
 - vaikeuksia opiskella tai opinnot ovat jo keskeytyneet (opiskelija)
 - epäselvä ammatillinen tilanne (työtön, opiskelija)
 - vaikeus hoitaa omia asioitaan (elämänhallinta, motivaatio, voimavarat)
- Arvioin, että asiakkaani voi hyötyä kuntoutuksesta, koska
 - se tukee hänen elämänhallintaansa, selvittää hänen ammatillista tilannettaan, auttaa ammatillisen polun rakentamisessa kohti koulutusta ja työllistymistä, vahvistaa voimavaroja ja siten omaa toimijuutta.

Ammatillisen kuntoutuksen tarpeen tunnistaminen

– työssä käyvä

- Mitkä toimintakyvyn ongelmat, mistä johtuvat ja mitä niille voi tehdä?
 - työhyvinvoinnin vai työyhteisön ongelmia, sairauden rajoitteita, osaamisen puutteita, vaikeuksia selviytyä työstään, muita ongelmia -> **Mistä kenkä puristaa?**
 - mikä on toimintakyvyn ongelmien ennuste ja miten niihin voitaisiin vaikuttaa?
 - tarvitaanko hoitoa tai kuntoutusta vai molempia?
 - tarvitaanko lääkinällistä kuntoutusta vai ammatillista kuntoutusta vai molempia?
 - terveydenhuollon ja työterveyshuollon yhteistyö tärkeää.
- Kunnollinen kokonaistilanteen analyysi auttaa oikean kuntoutuksen suunnan löytämisessä
 - älä unohda hyvän hoidon toteutusta.

Teini-ikäinen Teppo 16-v.

- Yläkoulussa Teppo masentui, kontakti nuorisopsykiatrian poliklinikalle
 - Peruskoulun päättyessä Teppo osallistui **ammattilliseen kuntoutus selvitykseen**, hoitotahon ja perheen kanssa pohdittiin yhdessä Tepon ammatillista suuntaa ja koulutusmahdollisuuksia.
 - Teppo hakeutui ensin Valma-opintoihin ja sen jälkeen puutarha-alan ammatillisiin opintoihin. Tepolle myönnettiin nuoren kuntoutusraha ja koulutus ammatillisena kuntoutuksena.
 - Ammattioppilaitoksessa, jossa Teppo opiskeli, oli mahdollista käydä OPI-kurssi.
 - Vaikka Tepolla oli kuntoutuksessaan vahva yhteiskunnan tuki, vastuu hoidosta ja seurannasta jatkui terveydenhuollossa.
-

Tepon ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia 1/3

- Ammatillinen kuntoutus selvitys (13 vrk + 3 seuranta päivää)
 - kohderyhmään kuuluvat työkäiset nuoret ja aikuiset, joiden työ- tai opiskelukyky on heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi ja tarvitsevat tukea kuntoutuksen mahdollisuuksien ja kokonaistilanteensa selvittämisessä, ammatillisen suunnitelman laatimiseksi.
- Koulutuskokeilu (10 vrk)
 - Koulutuskokeilu voidaan järjestää, jos henkilöllä on sairauden tai vamman vuoksi erityisiä vaikeuksia koulutusalan valinnassa. Samalla voidaan varmistaa, että suunniteltu koulutus on terveydentilan kannalta sopiva.

Kelassa alkaa mahdollisesti koulutuskokeilun uudistushanke v. 2021

Tepon ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia 2/3

- Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus (TEAK, 60-240 vrk)
 - tukea työtehtävän tai opiskelualan valintaan, työpaikan etsimiseen ja työllistymiseen
 - nuori voi kokeilla tavoittelemaansa työtä yhdessä tai useammassa työpaikassa. Kuntoutus voi sisältää yksilöllistä työhönvalmennusta, työkokeilua tai niiden yhdistelmää.

Tepon ammatillisen kuntoutuksen mahdollisuuksia 3/3

- Ammatillinen koulutus
 - nuorelle, jolla on opiskelupaikka olemassa, mutta sairaus aiheuttaa opiskelukyvyn heikentymistä ja opintojen hidastumista.
 - nuorelle tai aikuiselle, jolla on taustalla useita koulutuksen keskeytyksiä sairauden takia.
- Ammatillisena kuntoutuksena voidaan tukea henkilölle sopivaa koulutusta, joka mahdollistaa työelämään osallistumisen sairaudesta tai vammasta huolimatta ja joka vähentää työkyvyttömyysriskiä
- Koulutus voi olla valmentavaa tai perus,-uudelleen-, jatko ja täydennyskoulutusta, ja pääsääntöisesti koulutus on maksutonta
- Koulutusta tuetaan opintosuunnitelman mukaisesti tutkintoon saakka, ja sen ajalta maksetaan kuntoutusrahaa

24-v "serkkutytön" Maisan kuntoutusmahdollisuudet

- Nuoren ammatillinen kuntoutus (KKRL 7a§ 1.1.2019)
 - 16-29 -vuotiaalle, jonka toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja jolla on kuntoutuksen tarve
 - heikentyminen jollakin ICF:n toimintakyvyn osa-alueella estää tai vaikeuttaa nuorta suunnittelemasta tulevaisuuttaan tai pääsemään työhön tai opiskelemaan
 - nuorelta ei edellytetä lääkärinlausuntoa eikä todennettua sairautta
 - tavoitteena on tukea ja edistää syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten toimintakykyä, elämänhallintaa sekä valmiuksia ja kykyä opiskella ja työllistyä.
 - tarkoitettu erityisesti nuorille, jotka ovat ilman opiskelu- tai työpaikkaa tai joiden opiskelu on vaarassa keskeytyä.

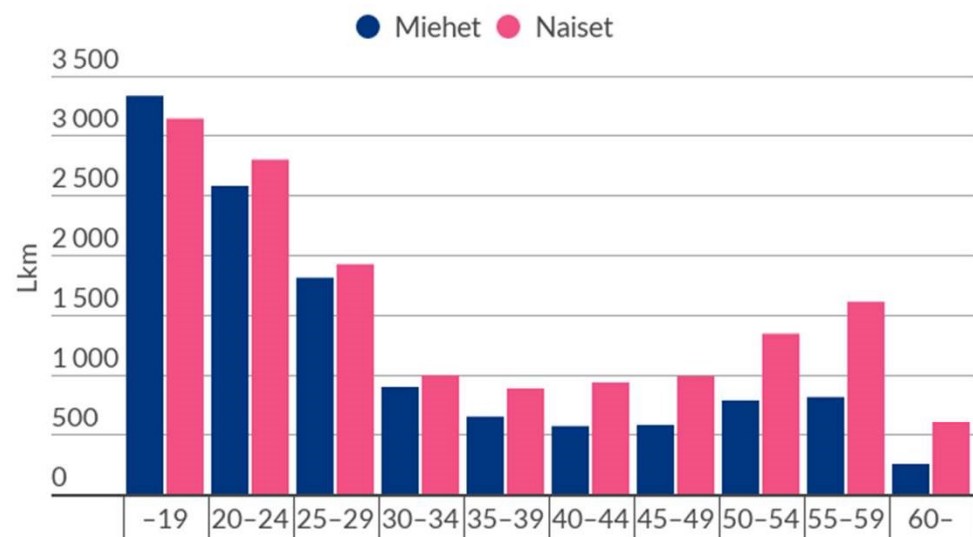
Nuoren ammatillisen kuntoutuksen palvelut

- NUOTTI-valmennus (20 tapaamiskertaa), jossa nuori saa tuekseen henkilökohtaisen valmentajan
 - valmennus toteutuu nuoren arkiympäristössä, nuoren valmentaja jalkautuu nuoren luokse
 - valmentaja käyttää valmennuksessa ratkaisukeskeistä työtettä ja erilaisia toiminnallisia menetelmiä
 - valmentajan työhön kuuluu säännöllinen ja nuoren kannalta tarpeellinen verkostotyö ja yhteydenpito nuoreen – nuorta ei jätetä yksin.
- Koulutuskokeilu (10 vrk)
- Ammatillinen kuntoutus selvitys (13 vrk+ 3 seurantapäivää)
- Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus TEAK (60-240 vrk)

Ammatillinen kuntoutus vuonna 2019

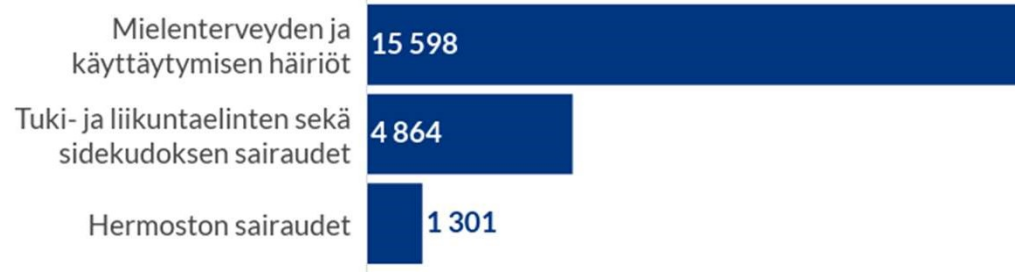
Ammatillisen kuntoutuksen saaja on tyypillisimmin alle 30-vuotias nuori

Kuntoutuspalvelujen saajat ikäryhmittäin

Tyypillisimmin kuntoutuksen saajalla on mielenterveyden tai käyttäytymisen häiriö

Kuntoutuksen saajat sairauspäryhmän mukaan, 3 yleisintä

Työikäinen Teppo 36-v.

- Naimisissa, 2 lasta. Ollut puutarhuri kaupungin palveluksessa 10 vuotta, jäänyt työttömäksi 6 vuotta sitten.
- Vapaa-aikanaan Teppo ei jaksaa harrastaa tai huoltaa omakotitaloa
 - masennusoireisto aktivoitui, jolloin Teppo hakeutui psykiatrian poliklinikalle sairaanhoitajan käynneille, jonka jälkeen käynnistettiin tiiviimpi hoitosuhde.
- Teppo on jakanut jaksamisensa mukaan mainoksia ja tehnyt satunnaisesti pätkätöitä.
- Vaikka halua olisi, uudelleen työllistyminen tai ajatus uuteen ammattiin opiskelemisesta tuntuu raskaalta masennuksen takia.

Työikäisen Tepon ammatillinen kuntoutus 1/3

- **Ammatillinen kuntoutus selvitys (13 vrk+3 seuranta päivää)**
 - kohderyhmään kuuluvat työikäiset nuoret ja aikuiset, joiden työ- tai opiskelukyky on heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi ja tarvitsevat tukea kuntoutuksen mahdollisuuksien ja kokonaistilanteensa selvittämisessä.
- **Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus (TEAK, 60-240 vrk)**
 - työikäisille nuorille ja aikuisille, jotka sairauden ja kokonaistilanteen vuoksi tarvitsevat yksilöllistä valmentajan tukea työtehtävän, ammattialan tai opiskelualan valintaan.
 - 3 vaihtoehtoista palvelulinjaa: työkokeilu, työhönvalmennus sekä työkokeilu ja työhönvalmennus.

Työllistymistä edistävä ammatillinen kuntoutus (TEAK)

Kohderyhmä: asiakas,

- jonka urasuunnitelma ja ammattiala sairauden takia epäselviä
- jonka ammattialan soveltuvuus sairaudesta johtuen epäselvä
- joka tarvitsee tukea työpaikan etsintään
- joka tarvitsee tukea työn tai yritystoiminnan aloittamisessa
- joka tarvitsee runsaasti tukea uratavoitteiden, työkykyä vastaavien ammattialojen, soveltuvien työnkuvien täsmentämisessä ennen palkkatyöhön, yrittäjäksi tai ammatinharjoittajaksi siirtymistä

Työikäisen Tepon ammatillinen kuntoutus 2/3

- Uudelleen tai täydennyskoulutus
- Esimerkiksi aikuiselle uudelleenkoulutettavalle, jonka ammatinvaihto johtuu terveydellisistä syistä, eikä hän kuulu työeläkelaitoksen ammatillisen kuntoutuksen piiriin.
- suunnitellun koulutus- ja ammattialan tulee olla asiakkaalle sairauden tai vamman kannalta sopiva ja siten mahdollistaa työelämään osallistumisen
- koulutus voi olla perus-, uudelleen-, jatko- tai täydennyskoulutusta sekä ammatillisen koulutuksen vuoksi välttämätöntä peruskoulutusta

Työikäisen Tepon ammatillinen kuntoutus 3/3

- TAITO-kurssi (ammattillinen kuntoutuskurssi)
- Kohderyhmä: Eri sairauksia sairastaville,
 - joilla ei ole ammatillista koulutusta
 - jotka ovat keskeyttäneet opintonsa elämänhallinnan heikentymisen takia
 - jotka ovat jääneet työttömiksi
 - jotka ovat sairauspäivärahalla, kuntoutustuella tai työkyvyttömyyseläkkeellä ja jotka ovat motivoituneita palaamaan työelämään, mutta tarvitsevat siihen moniammatillista tukea
- Kursseja on kahdelle ikäryhmälle: 18-29 –vuotiaille ja 18-60-vuotiaille
 - asiakas saa tukea elämänhallintaan, omien voimavarojen löytymiseen sekä opiskeluun tai työelämään pääsemiseen
 - kurssi sisältää myös työharjoitteluosuuksia

Työssä käyvän Tepon KIILA-kuntoutus 1/2

Kohderyhmä

- alle 67-v. asiakas, jonka kuntoutustarvetta ja –mahdollisuuksia on riittävästi selvitetty työpaikalla/ työterveyshuollossa, mutta tehdyt toimenpiteet eivät tue tarpeeksi työkykyä.
- vakituisessa työsuhteessa tai määräaikaisissa, toistuvissa työsuhteissa, tai yrittäjänä

Mitä arvioidaan?

- fyysisen ja psyykkisen kuormittuneisuuden aiheuttamat muutokset terveydentilassa
- ammatissa ja työssä suoriutumisen vaikeudet
- terveydentilaan liittyvät työssä pahenevat oireet
- runsas terveystalvelujen käyttö ja työstä poissaolot
- työtehtäviä tai -järjestelyjä koskevat muutokset työssä
- vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa omaan työhönsä.

Työssä käyvän Tepon KIILA-kuntoutus 2/2

- kuntoutuksen tavoitteena on jatkaa omassa työssä
- työterveyshuollon, työnantajan, lähiesimiehen roolit merkittäviä KIILA-kuntoutuksessa
 - KIILA-yksilöpalvelu sisältää yhteensä 8-9 ryhmämuotoista avo- tai laitosvuorokautta, 1 avopäivän ja 4-8 yksilöllistä käyntikertaa. Kurssi toteutetaan 1-1,5 vuoden aikana
 - KIILA -kurssipalvelu sisältää 10–13 ryhmämuotoista avo- tai laitosvuorokautta, 1 yksilöllisen avopäivän ja 3-5 yksilöllistä käyntikertaa. Kurssi toteutetaan 1-1,5 vuoden aikana.
- KIILA-kuntoutuksessa teemoina ovat
 - ammatillinen teema (ammatilliset ja työhyvinvointiin liittyvät aihealueet)
 - terveysteema (terveyteen ja elämänhallintaan liittyvät aihealueet).

Työikäisen Tepon kuntoutusmahdollisuudet 1/3

- Mielenterveyskurssit (15 vrk)
 - Silmu -kuntoutuskurssit (2021 alkaen)
 - yli 18- vuotiaalle asiakkaalle, joka on työelämässä, palaamassa työelämään, kuntoutustuella tai opiskelee.
 - masennus (lievä tai keskivaikea) ja/tai ahdistuneisuushäiriö tai kaksisuuntainen mielialahäiriö.
 - Kuntoutukseen voi osallistua myös asiakkaan aikuinen läheinen.

Työikäisen Tepon kuntoutusmahdollisuudet 2/3

- Uusi Oras –kurssi 1.4.2021 alkaen
- Kohderyhmä:
 - Asiakas, jolla on asianmukaisesti todettu työkykyä uhkaavat psyykkiset uupumusoireet, jotka ovat ensisijainen kuntoutustarvetta aiheuttava tekijä.
 - Lisäksi edellytetään, että asiakkaalla on myös muuta mielenterveysoireilua kuten esimerkiksi ahdistusoireilua, unettomuutta tai lievää masennusta.
 - Nämä oireet ja niiden merkitys asiakkaan toimintakykyyn on kuvattu lääkärinlausunnossa tai muussa lääketieteellisessä selvityksessä.
 - Kuntoutus ei sovellu asiakkaalle, jolla on
 - vaikea -asteinen psyykkinen häiriö, esimerkiksi vaikea masennus
 - hoitamaton alkoholi- tai muu päihdeongelma.

Työikäisen Tepon kuntoutusmahdollisuudet 3/3

- **Kuntoutuspsykoterapia 1-3 vuotta**
 - 16–67-vuotiaille, joiden työ- tai opiskelukyky on uhattuna mielenterveyden häiriön vuoksi.
 - mielenterveyden häiriön toteamisen jälkeen vähintään 3 kk asianmukaista hoitoa
 - psykiatrin lausunnon perusteella voidaan arvioida, että kuntoutuspsykoterapia on tarpeen työ- tai opiskelukyvyn tukemiseksi tai parantamiseksi.
- **Neuropsykologinen kuntoutus**
 - kehityksellisiin häiriöihin liittyvä luki- tai hahmotushäiriö, tarkkaavaisuushäiriö (ADHD), monimuotoiset kehitykselliset häiriöt (autismikirjon häiriö)
 - Harkinnanvarainen kuntoutus on kohdennettu 16–67-vuotiaille, tavoitteena on lisätä työ- opiskelu- tai toimintakykyä.

Kiitos mielenkiinnosta!

Kela|Fpa[®]